

УДК 373.5:68
ББК Ч 426.95А.М. Коляда
м. Чернігів, Україна**РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ДО ФЕРМЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

В умовах ринкових відносин пред'являються підвищені вимоги до працівників фермерських господарств як до основної рушійної сили у створенні розвиненого аграрного сектора держави. З цього, зокрема, випливає необхідність покращення професійної підготовки сільської молоді. А значить, зростає роль сільської школи в економічному і соціальному розвитку села, в забезпеченні психологічної, соціальної і професійної підготовки випускників шкіл до реформування аграрного сектора. Тож, загальноосвітня школа повинна створити умови, при виконанні яких потреба у висококваліфікованих працівниках фермерських господарств буде забезпечена.

Проблемі підготовки учнів до сільськогосподарської праці в процесі трудового навчання присвячені праці вчених-педагогів: Д. Алфімова, Р. Гарбича, В. Гетти, О. Коберника, І. Козловської, Р. Лучечко, О. Мельника та ін. Зокрема в працях А. Кучерявого говориться про необхідність формування психологічної готовності сільських школярів до виконання в майбутньому функцій фермера. В багатьох працях йдеться про необхідність інтегрованого озброєння учнів психологічними, економічними та професійними знаннями, вміннями й навичками, що дозволять їм бути конкурентоспроможними працівниками на ринку праці. Поряд з цим залишається недостатньо досліджені педагогічні умови ефективної підготовки учнів до фермерської діяльності.

Метою статті є висвітлення результатів проведеного нами дослідження шляхів реалізації педагогічних умов ефективної підготовки старшокласників до фермерської діяльності в умовах сільської загальноосвітньої школи.

На основі проведеного нами дослідження з даної проблеми виділено наступні педагогічні умови ефективної підготовки до фермерської діяльності:

- спеціально організована систематична підготовка учнів до фермерської діяльності;
- забезпечення підготовки учнів спеціально підготовленими висококваліфікованими педагогічними кадрами;
- організація підготовки на науковій основі з врахуванням вимог сучасності;
- здійснення підготовки в процесі профільного трудового навчання зі спеціалізацією «Основи фермерської діяльності»;
- відповідність підготовки напрямкам діяльності фермерських господарств регіону;
- посиленість навчального матеріалу відповідно до вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Виконання вищезазначених педагогічних умов, на нашу думку, дасть змогу успішно готувати майбутніх фермерів.

Для виконання першої умови нами розроблена програма профільного навчання зі спеціалізацією «Основи фермерської діяльності». В результаті реалізації цієї програми у випускників шкіл має бути сформована цілісна система знань і умінь, як психологічних, загальнотрудових, так і спеціальних, необхідних для праці в аграрному секторі.

У відповідності з нею учні спочатку проходять етап формування готовності до виконання функцій фермера, а вже потім знайомляться все більш широко і глибоко з питаннями сільськогосподарських технологій, опановують уміння з виконання різних технологічних операцій, в результаті отримують цілісне уявлення про процеси вирощування або виготовлення сільськогосподарської продукції, її зберігання, переробки та реалізації. Наприклад, в ході вивчення механізації виробничих процесів в галузях рослинництва у

школярів формується цілісне уявлення про класифікацію сучасних сільськогосподарських машин для рослинництва, про їх будову і роботу. Цьому сприятиме, зокрема, такий підхід, при якому, пояснюючи будову і принцип роботи зернозбирального комбайна, вчитель разом з учнями пригадає класифікацію сільськогосподарських машин, вивчену раніше, і підкреслить, що зернозбиральний комбайн відноситься до технологічних машин, а привід робочих механізмів від двигуна внутрішнього згоряння є складовою частиною більшості сільськогосподарських машин. З цією ж метою вчителю необхідно в процесі вивчення зернозбиральних комбайнів виявити спільне і відмінне в будові з раніше вивченими сільськогосподарськими машинами.

Інший приклад. Вчитель, навчаючи старшокласників основам експлуатації та ремонту сільськогосподарської техніки спирається на їх знання про будову і принцип дії тракторів, автомобілів та основних сільськогосподарських машин, отримані раніше.

Для приведення знань старшокласників у систему важливу роль відіграє узагальнення матеріалу, який вивчається. У зв'язку з цим учням дають знання про найбільш спільні закономірності розвитку сільськогосподарського виробництва, знайомлять з такими предметами, засобами і процесами праці, в яких якнайповніше відбивається комплекс наукових знань та виражаються досягнення і тенденції науково-технічного прогресу. Тож, спеціально організований систематичний навчальний процес є досить вагомим фактором при підготовці учнів до фермерської діяльності.

Наступною умовою ефективної підготовки майбутніх фермерів є забезпечення навчального процесу спеціально підготовленими педагогічними кадрами відповідного профілю. Адже для навчання основам ведення сільського господарства багато шкіл вимушені запрошувати фахівців з виробництва, які не мають відповідної методичної підготовки, не спроможні повноцінно здійснювати виховну і профорієнтаційну роботу. На даному історичному етапі розвитку України сільській школі потрібний вчитель, що глибоко усвідомлює місце і значення фермерського господарства в житті держави і свого регіону, обізнаний зі специфікою навчально-виховного процесу. Такий вчитель має навчати школярів шляхом використання сучасних педагогічних технологій методично грамотно, цікаво і отримувати задоволення від зробленого, мати економічну зацікавленість в результатах продуктивної праці. Окрім цього, він повинен не лише добре володіти навчальним матеріалом, а й реально впливати на відношення учнів до професії фермера.

В даний час у багатьох педагогічних вузах ведеться підготовка вчителів з багатьох профілів господарювання. На жаль, навчальними планами з даного напрямку не передбачено спеціальної підготовки вчителів для навчання школярів основам сільськогосподарських технологій. Та кількість годин, яка виділяється на технологічних факультетах з навчального предмету «Основи фермерського господарства», не дає можливості сформувати у студентів необхідні знання і вміння, тим більше забезпечити розвиток у них практичних навичок і умінь. Заняття носять в основному ознайомлювальний характер. Це не дозволяє студентам отримати ґрунтовні теоретичні і практичні знання та навички з різних сільськогосподарських дисциплін. Такі вчителі не підготовлені до проведення занять з основ агротехніки в школі на сучасному науково-теоретичному і практичному рівні [1, с. 52].

У зв'язку з цим, ми пропонуємо в педагогічних навчальних закладах вести багато профільну підготовку вчителя. Педагогічні університети повинні готувати вчителів трудового навчання з додатковою кваліфікацією «Аграрні технології та підприємництво». В освітній стандарт, поряд із загальногуманітарною, соціально-економічною і психолого-педагогічною складовими, повинні включатися знання наукових основ техніки, будови і принципу роботи сільськогосподарських об'єктів, а також технології переробки різних продуктів аграрного виробництва. Даний стандарт повинен орієнтувати майбутніх вчителів на опанування структури фермерського господарства країни, у тому числі сільськогосподарського транспорту, будівництва і сфери послуг, охорони навколишнього

середовища. Потрібно передбачити введення додаткових дисциплін, які розширять і поглиблять зміст основної спеціальності. До них можна віднести, наприклад: рослинництво, тваринництво, механізацію технологічних процесів в сільськогосподарському виробництві, технології обробки та переробки сільськогосподарської сировини і продукції. Освоєння в педвузі додаткових дисциплін («Сільгосптехніка», «Рослинництво», «Тваринництво» та ін.) буде органічно поєднуватись з вивченням дисциплін основної спеціальності «Аграрні технології та підприємництво». Підготовка з даного профілю сільськогосподарського виробництва вимагає від майбутніх вчителів глибоких теоретичних і прикладних знань з біології, фізіології рослин і тварин, опанування основ землеробства і тваринництва, агрохімії, механізації технологічних процесів, фізичної і економічної географії, історії і культури, екології, безпеки життєдіяльності і т.д. Тому, такий вчитель буде компетентним у всіх питаннях підготовки сільської молоді до фермерської діяльності.

Реалізація педагогічної умови підготовки учнів зі спеціалізацією «Фермерство» в процесі профільного трудового навчання вимагає використання в навчальному процесі спеціально розробленої науково обґрунтованої навчальної програми «Основи фермерської діяльності», та відповідної матеріально-технічної бази.

Виконання умови науковості потребує, щоб в результаті підготовки учнів до фермерської діяльності у старшокласників було сформовано науковий світогляд, склалася система знань про тенденції розвитку сільськогосподарської техніки і виробництва, конкретизувалося поняття про науку як безпосередню продуктивну силу.

Науковість фермерської підготовки досягається в тому випадку, якщо учневі розповідають не лише, наприклад, про те, яка будова і принцип дії даного технічного об'єкта або як протікає технологічний процес, але і дають відповідь на питання, чому саме так. Для цього залучають знання учнів отримані на уроках фізики, хімії, біології, математики. Так, наприклад, в процесі вивчення процесу висівання буряків, учні знайомляться з одним із способів підвищення ефективності проростання насіннєвого матеріалу — коткуванням. Науковість у вивченні цього питання буде досягнута за умови, якщо вчитель не лише розповість про необхідність застосування даного сільськогосподарського прийому, але й пояснить для чого саме він використовується та який механізм його впливу на схожість насіння. При цьому, спираючись на знання учнів з фізики та біології, вчитель підкреслює, що використання коткування дозволяє набагато пришвидшити процес підтягування вологи до верхніх шарів ґрунту, де закладене насіння.

Вчитель повинен знайомити учнів з об'єктивними науковими фактами, поняттями, закономірностями, теоріями, з сучасними досягненнями науки, використанням їх у сільськогосподарському виробництві, заохочуючи учнів до активної пізнавальної діяльності, до опанування її методів.

Успішна реалізація умови відповідності підготовки напрямкам діяльності фермерських господарств регіону покликана відігравати важливу роль в забезпеченні майбутньої соціальної захищеності, виживання в умовах ринкової економіки, конкуренції на ринку робочої сили. Вона повинна допомагати учням в професійному самовизначенні, адаптації до вимог життя після закінчення школи, спонукати до навчання в професійному навчальному закладі або до самостійного ведення фермерського господарства в умовах багатуокладної економіки.

Виконання даної педагогічної умови потребує відповідності цілей і змісту підготовки сучасним вимогам, а також регіональній специфіці ведення фермерських господарств. Особлива педагогічна цінність профільного трудового навчання полягає в тому, що завдяки своєму практичному, прикладному характеру воно надає набагато більші можливості, ніж інші навчальні предмети, для того, щоб навчати учнів поєднувати теорію з практикою, цінувати знання, і не лише технологічні, але і з основ наук, тобто навчати ефективно працювати, творити, поєднуючи розумову діяльність з фізичною.

Вчителю необхідно мати на увазі, що практичні методи, перш за все, самостійна робота учнів, повинні переважати при вирішенні педагогічних завдань, пов'язаних не лише з формуванням знань і умінь в учнів, але і з їх вихованням і розвитком. Наприклад, розумовому розвитку учнів сприятимуть питання і завдання проблемного характеру, але, головне щоб вони мали пряме відношення до роботи учнів з вивчення технологічних процесів, розробки технологій вирощування рослин чи тварин, до самого процесу вирощування або до роботи з набуття певного сільськогосподарського досвіду.

Не менш важливою педагогічною умовою підготовки учнів до фермерської діяльності є доступність навчального матеріалу, реалізація якої вимагає здійснення навчання з врахуванням розумових і фізичних можливостей учнів, досягнутого ними рівня знань і умінь, розвитку. В той же час доступність не повинна підмінюватись спрощенням навчання, навчальний матеріал повинен потребувати від учнів певних зусиль для його засвоєння. Реалізуючи дану педагогічну умову, вчителю необхідно мати на увазі не лише теоретичні відомості, але і фізичне навантаження на організм учнів при виконанні ними практичних робіт, його регулювання. Одним із методів забезпечення доступності навчального матеріалу є диференціація практичних завдань з врахуванням індивідуальних особливостей учнів.

Вчитель досягає доступності в навчанні краще, якщо на заняттях використовує інтерактивні методи навчання, враховує рівень підготовленості учнів до сприймання відповідного навчального матеріалу, вміло використовує навчальні демонстрації, наочні посібники. Наприклад, при поясненні нового матеріалу з теми «Установки для електричного освітлення» учням доцільно показати відеоролик із зразками різних видів електроосвітлювальних установок, які використовуються в домашньому та фермерському господарстві. Це допоможе учням краще запам'ятати як вони виглядають, а також засвоїти знання про їх будову та принцип дії.

Врахування індивідуальних особливостей учнів вимагає від вчителя оптимального поєднання колективних та індивідуальних форм навчання. Останні набувають особливої актуальності в даний час, коли соціально-економічні зміни в суспільстві вимагають від школи посилення уваги до розвитку особистості кожного учня. З метою реалізації даної умови практичні завдання учням дають диференційовано [5, с. 8] (у відповідності з вимогами доступності), а також проводять індивідуальні інструктажі, бесіди і консультації. Для учнів у яких недостатньо розвинені ті або інші здібності, організовують додаткові вправи розвиваючого та коректуючого характеру.

Великі можливості для реалізації даної педагогічної умови представляють різні види практичних робіт, трудова практика і продуктивна праця учнів.

Особливу увагу необхідно приділяти учням, які захоплені сільськогосподарським виробництвом, наприклад, аматорам-конструкторам. Для таких учнів бажано підбирати завдання підвищеної складності, творчого характеру, виконання яких вимагає самостійного вивчення науково-технічної літератури, розробки технологічних карт, виконання складних і відповідальних трудових операцій.

Необхідною умовою правильного здійснення індивідуального підходу є систематичне і всестороннє вивчення вчителем кожного з учнів у процесі бесід з ними і спостережень за їхньою роботою, поведінкою на заняттях і позакласних заходах, на виробничій практиці, а також при ознайомленні з їх сімейно-побутовими умовами.

Висновки: Отже, дослідивши можливості реалізації вищезазначених педагогічних умов з підготовки сільських старшокласників до фермерської діяльності в умовах загальноосвітніх навчальних закладів, ми дійшли висновку, що реалізація кожної з умов є однаково важливою. Всі педагогічні умови взаємопов'язані та взаємозалежні. А їх науково-обгрунтоване комплексне використання дозволяє суттєво підвищити рівень підготовки майбутніх фермерів.

Література:

1. Батышев, С.Я. Подготовка инженеров-педагогов – проблема комплексная / С.Я. Батышев // Профессионально-техническое образование.– 1976.– № 3.– С. 52–53.
2. Захарченко Г.Г. Изучение основ агротехнологии плодовых овощей: [IX кл.] / Г.Г. Захарченко // Школа и производство.— 1986.— №4.— С 44—49.
3. Правдюк В.Н. Экскурсии на сельскохозяйственное производство / В.Н. Правдюк // Школа и производство.— 1999.— №5.— С 75—80.
4. Терещук А. Формування системи знань з основ сільськогосподарського виробництва в учнів загальноосвітньої школи / А. Терещук // Трудова підготовка в закладах освіти.— 2006.— №2.— С 2—5.
5. Терещук Г. В. Дифференцированные задания как средство индивидуального подхода к учащимся / Г.В. Терещук // Школа и производство. — 1992. — № 11-12. — С 8.

У статті розглянуто проблему реалізації педагогічних умов ефективної підготовки старшокласників сільських загальноосвітніх закладів до фермерської діяльності. Висвітлено можливі шляхи її вирішення.

Ключові слова: педагогічна умова, ефективна підготовка, фермерська діяльність.

В статье рассмотрена проблема реализации педагогических условий эффективной подготовки старшеклассников сельских общеобразовательных заведений к фермерской деятельности. Отражены возможные пути ее решения.

Ключевые слова: педагогическое условие, эффективная подготовка, фермерская деятельность.

The problem of pedagogical terms realization of senior pupils' effective preparation to farmer activity in rural general establishments is considered in the article. The possible ways of its decision are reflected.

Keywords: pedagogical condition, effective preparation, farmer activity.

УДК 514 (07)
ББК 22.151 p.10

О.І. Матяш
м. Вінниця, Україна

СИСТЕМА ЗАДАЧ НА УРОК ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ ГЕОМЕТРІЇ В ШКОЛІ

Постановка проблеми. Для успішної діяльності в сучасному технологічно орієнтованому суспільстві випусник школи має володіти універсальними прийомами математичної діяльності та добре розвиненими навичками їх застосувань до розв'язування практичних задач. Аналіз результатів ЗНО з математики щорічно підтверджує, що рівень оволодіння і загальними і спеціальними методами та прийомами розв'язування прикладних задач для більшості випускників школи залишається низьким. Маємо переконання, що формування та розвиток знань та умінь учнів з математики значно залежить від майстерності вчителя відібрати, створити та оптимально використати в процесі навчання геометрії цілісну систему задач, в якій чітко вбачаються вчителем і навчальні, і розвивальні, і виховні, і прогностично-діагностичні функції. Одна із специфічних особливостей навчання математики в школі полягає в тому, що саме в процесі методично грамотного розв'язування вдало відібраних задач створюються оптимальні умови для осмислення, сприйняття і застосування навчального матеріалу.

Аналіз останніх досліджень. Психологічний аспект процесу розв'язування задач, як засобу пізнання і розвитку у навчанні досліджували Г. Балл, А. Брушлінський, Л. Грудьонов, Г. Костюк, Ю. Кулюткін, Л. Пономарьов, С. Рубінштейн. О. Тихомиров, Л. Фрідман та ін. Проблемі створення систем задач як засобів підвищення ефективності навчання приділяли увагу різні математики та методисти. Це, зокрема, Г. Бевз, О. Вашуленко, Г. Кирилецька, Н. Сяська, С. Саврасова, Н. Трегуб, С. Кожухов, Г. Саранцев, В. Якиляшек та ін.